

FINANSIJE I BANKARSTVO

Dr Radoslav Stefanović*

SAVREMENO FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE: SUŠTINA, OKRUŽENJE I OKVIR

***Rezime.** U ovom radu razmatraju se problemi suštine, okruženja i okvira savremenog finansijskog izveštavanja. U prvom delu izlaže se shvatanje finansijskog izveštavanja kao procesa obezbeđenja kvantitativnih finansijskih informacija o (1) finansijskom položaju, (2) rezultatu poslovanja i (3) tokovima sredstava preduzeća i njihovog komuniciranja zainteresovanim korisnicima, tj. donosiocima odluka.*

Drugi deo rada posvećen je identifikovanju različitih društvenih, političkih i ekonomskih faktora koji čine okruženje u kome finansijsko izveštavanje funkcioniše i pod čijim uticajem ono (finansijsko izveštavanje) podleže kontinuiranom procesu ispitivanja, preispitivanja i promena.

Razmatranje neophodnosti permanentnog poboljšavanja kvaliteta finansijskog izveštavanja, vršeno u trećem delu rada, ukazuje na potrebu razvijanja teorijskog ili konceptualnog okvira finansijskog izveštavanja kao osnove za revidiranje postojećih i donošenje novih računovodstvenih standarda.

***Abstract.** In this paper are considered problems of essence, environment and framework of modern financial reporting. In the first part is explained idea of financial reporting as process of providing quantity financial information about: (1) financial position, (2) result of operation and (3) funds flow of enterprise and their communication to interested users, that is makers decisions.*

The subject of second part is identification different social, political and economic factors that make environment in that financial reporting operate. Because of that financial reporting is subject of the permanent process examination, preexamination and changes.

In the third part is considered necessity for permanent improving quality of financial reporting.. This consideration point to need for development of conceptual framework of financial reporting as basis for revising present and making new accounting standards.

* Vanredni profesor Ekonomskog fakulteta u Kragujevcu.

Kao opšteprihvaćeni jezik ekonomske aktivnosti ili poslovni jezik¹, računovodstvo se različito definiše. Između više raspoloživih i prihvatljivih definicija, nama se najprihvatljivijom čini ona data od strane Američke računovodstvene asocijacije (American Accounting Association – AAA), prema kojoj se računovodstvo definiše kao "proces identifikovanja, merenja i komuniciranja ekonomskih informacija koje omogućavaju kvalifikovana prosuđivanja i odluke korisnika informacija".² Svoju naročitu prihvatljivost prethodna definicija zasniva na isticanju aktivne uloge računovodstva u procesu donošenja odluka. Upravo zato ona, mada formulisana još 1966. godine, u potpunosti odražava savremenu, danas dominirajuću, filozofiju računovodstva koja glasi: "Primarna i vitalna svrha računovodstva je da pomogne donosiocima odluka u izboru između alternativnih tokova akcija".³

Jasno je, svakako, da pomenutu svrhu, od izuzetnog društvenog (javnog) interesa za svaku zemlju, računovodstvo ostvaruje posredstvom informacija koje obezbeđuje. Poznato je, takođe, da ono u tome (obezbeđenju informacija) koristi oba svoja globalna područja: (1) finansijsko računovodstvo i (2) upravljačko računovodstvo. Ona se međusobno bitno razlikuju po čitavom nizu obeležja (kriterija),⁴ pri čemu "glavna razlika između njih je njihova upotreba od dve različite grupe donosilaca odluka".⁵ Sledstveno tome, područje finansijskog računovodstva primarno služi eksternim donosiocima odluka – donosiocima odluka izvan preduzeća, kao što su: investitori (akcionari), kreditori, poreski organi, regulatorne državne agencije, sindikati, javnost i drugi. Nasuprot njemu, područje upravljačkog računovodstva služi internim donosiocima odluka – donosiocima odluka unutar preduzeća, a to su različiti nivoi menadžmenta preduzeća. Suštinsku razliku između pomenutih dveju grupa subjekata odlučivanja, pak, veoma jasno izražava sledeća konstatacija: "Donosioci odluka izvan preduzeća

¹ "Mada se računovodstvo često naziva poslovnim jezikom, njegova korisnost se proteže daleko izvan poslovnog sveta. Svako ko živi u modernom društvu bez osnovnog znanja računovodstva je kao neko ko živi u stranoj zemlji bez znanja jezika. Znanje računovodstva pomaže ljudima svih doba u svim zemljama da razumeju svoje ekonomsko okruženje i upravljaju svojim svakodnevnim aktivnostima". – Charles T. Horngren, Gary L. Sundem and John A. Elliott, *Introduction to Financial Accounting*, Sixth Edition, Prentice – Hall, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, 1996, p. 2.

² Roger H. Hermanson, James Don Edwards and Michael W. Maher, *Accounting Principles*, Fifth Edition, Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1992, p. 7.

³ Walter B. Meigs and Robert F. Meigs, *Accounting: The Basis for Business Decisions*, Seventh Edition, Mc Graw – Hill International Editions, New York, 1987, p. 28.

⁴ Detaljnije o tome videti: Dr Radoslav Stefanović, *Finansijsko izveštavanje u našoj zemlji*, Knjigovodstvo, 6-7/1994.

⁵ Horngren, Sundem and Elliott, op. cit. p. 7.

su na neki način pod uticajem rezultata preduzeća. Donosioci odluka unutar preduzeća su odgovorni za rezultat preduzeća".⁶

Predmet razmatranja u ovom radu biće samo jedno globalno područje računovodstva – finansijsko izveštavanje, i to njegova suština, okruženje i okvir. Pri tome, termin "finansijsko izveštavanje" koristimo za obuhvatanje aktivnosti "finansijskog računovodstva i izveštavanja" kao jedinstvenog računovodstvenog segmenta u okviru celine računovodstva, što je, inače, uobičajena praksa u svetskoj računovodstvenoj literaturi, motivisana isključivo razlogom jednostavnosti.

1. Suština finansijskog izveštavanja

Finansijsko izveštavanje treba shvatiti kao proces obezbeđenja kvantitativnih finansijskih (računovodstvenih) informacija o preduzeću i njihovog komuniciranja zainteresovanim korisnicima, tj. donosiocima odluka. Globalnu strukturu informacija redovnog (periodičnog) finansijskog izveštavanja, uobičajeno godišnjeg ili i u kraćim vremenskim intervalima, pri tome čine (1) informacije o finansijskom položaju preduzeća – sredstvima, obavezama i sopstvenom kapitalu kao glavnim determinantama istog, (2) informacije o ostvarenom rezultatu poslovanja preduzeća – prihodima, rashodima i neto dobitku (gubitku) kao osnovnim elementima istog i (3) informacije o tokovima sredstava (promenama finansijskog položaja) – izvorima i upotrebi ukupnih ili neto obrtnih sredstava, ili prilivima i odlivima gotovine kao njihovim konstitutivnim elementima. Važnost ovih finansijskih informacija, koje tangiraju celinu preduzeća, je u tome što one, u stvari, otkrivaju ostvarenje rentabilnosti i likvidnosti – ključnih finansijskih ciljeva⁷ svakog tržišno orijentisanog preduzeća.

Primarne korisnike prezentiranih globalnih segmenata informacija čine eksterni korisnici (donosioci odluka), među kojima se, takođe, razlikuju dve grupe. To su: (1) eksterni korisnici sa direktnim finansijskim interesom – sadašnji i potencijalni investitori i kreditori i (2) eksterni korisnici sa indirektnim finansijskim interesom – poreski organi, regulatorne agencije, kupci, sindikati i ekonomski planeri.⁸ Ono što karakteriše mnoge eksterne korisnike, prvenstveno investitore i kreditore, jeste to

⁶ Hermanson, Edwards and Maher, op. cit. p. 13.

⁷ "Dva glavna finansijska cilja svakog profitno-orijentisanog preduzeća su (1) da postuje rentabilno i (2) da ostane likvidno". – Meigs and Meigs, op. cit. p. 29.

⁸ Jerry J. Weygandt, Donald E. Kieso and Walter G. Kell, *Accounting Principles*, Fourth Edition, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1996, p. 4.

što oni "generalno nemaju autoritet da propišu informacije koje žele i prema tome moraju da se oslone na informacije koje im menadžment saopštava".⁹

Međutim, pored eksternih kao primarnih, značajne korisnike pomenutih informacija finansijskog računovodstva čine, takođe, i različiti nivoi menadžmenta preduzeća kao interni korisnici (donosioci odluka). Pre svega zato što permanentno interesovanje menadžmenta treba da bude vezano za statički i dinamički aspekt finansijskog položaja i profitabilnosti preduzeća kao celine, o čemu informacije upravo i jedino pruža finansijsko računovodstvo.

Brojne i različite eksterne i interne upotrebe informacija o finansijskom položaju, rezultatu i tokovima sredstava, kao i ostalih računovodstvenih informacija, dovoljno jasno svedoče o njihovoj važnosti, tj. značaju računovodstva uopšte. "Bez računovodstva, naši postojeći sistemi proizvodnje, investiranja, kreditiranja i oporezivanja bili bi ozbiljno pogoršani".¹⁰

U praktičnom životu finansijsko izveštavanje se operacionalizuje posredstvom komunikacijskog kanala između menadžmenta (uprave) i korisnika informacija o preduzeću (donosioca odluka), pre svega eksternih. Polazeći od ove glavne relacije finansijskog izveštavanja, menadžment može da koristi različita pojedinačna sredstva za saopštavanje ranije pomenutih finansijskih informacija, koje čine srž finansijskog izveštavanja, zainteresovanim korisnicima. Među njima (sredstvima) posebno se izdvajaju finansijski izveštaji,¹¹ što je u skladu sa dominirajućim stavom računovodstvene teorije prema kome finansijski izveštaji predstavljaju primarno sredstvo komuniciranja menadžmenta sa eksternim korisnicima, tj. subjektima odlučivanja o finansijski izraženim aktivnostima preduzeća.¹² Ovakav stav teorije bazira se na praktičnom toku računovodstvenih informacija u računovodstvenom sistemu, koji sažeto prikazuje slika 1.¹³

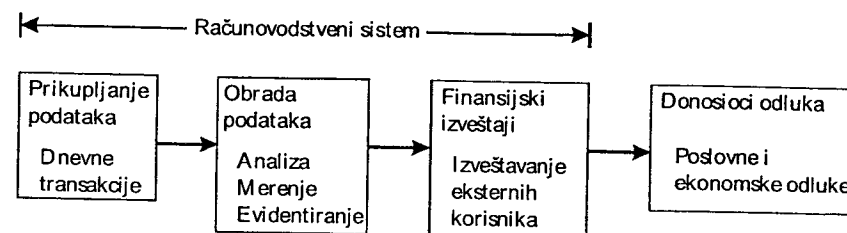
⁹ Reed K. Storey, *The Framework of Financial Accounting Concepts and Standards*, in: D.R. Carmichael, Steven B. Lilien and Martin Mellman (eds.), *Accountants' Handbook*, Seventh Edition, John Wiley and Sons, New York, 1991, chapter 1.55.

¹⁰ Weygandt, Kieso and Kell, op. cit. p. 5.

¹¹ "Finansijski izveštaji su glavni izvor finansijskih informacija za lica izvan preduzeća, a korisni su, takođe, za menadžment". – Meigs and Meigs, op. cit. p. 6.

¹² Jan R. Williams, *Financial Statements: Form and Content*, in: D.R. Carmichael, Lilien and Mellman, op. cit. chapter 4.2.

¹³ Daniel G. Short, *Fundamentals of Financial Accounting*, Seventh Edition, Richard D. Irwin, Inc., Homewood, IL, 1993, p. 4.

Slika 1 – Tok računovodstvenih informacija

Najpoznatiji i najšire korišćeni finansijski izveštaji, koji se direktno ili indirektno izvlače iz okvira dvojnog knjigovodstva, su: (1) bilans stanja, (2) bilans uspeha (račun dobitka i gubitka), (3) izveštaj o tokovima sredstava (promenama finansijskog položaja), koji uključuje različite varijante u zavisnosti od korišćenog koncepta sredstava i (4) aneks, tj. odgovarajuće napomene uz finansijske izveštaje. Inače, kao finalni proizvod finansijskog računovodstva, koje primarno prikazuje rezultate eksternih transakcija preduzeća, svi ovi izveštaji se sastavljaju na bazi "istih osnovnih transakcija i istih finansijskih merenja ovih transakcija".¹⁴ Međutim, i pored jedinstvene osnove njihovog sastavljanja, navedeni izveštaji prezentiraju različite vrste finansijskih informacija o aktivnostima preduzeća za svaki određeni period vremena, i to: bilans stanja – informacije o finansijskom položaju u određenom vremenskom trenutku (na dan bilansa); bilans uspeha – informacije o ostvarenom rezultatu poslovanja za određeni vremenski period (poslovnu godinu); izveštaj o tokovima sredstava – informacije o tokovima sredstava (promenama finansijskog položaja) u datom obračunskom periodu. Zbog različitih vrsta informacija koje obezbeđuju, pomenuti glavni finansijski izveštaji, koji, uglavnom, konstituišu godišnji račun preduzeća u većini razvijenih zemalja, nisu alternativni, već komplementarni. To jasno znači da su svi oni, zajedno, neophodni za potpuno sagledavanje finansijski izraženih aktivnosti preduzeća.

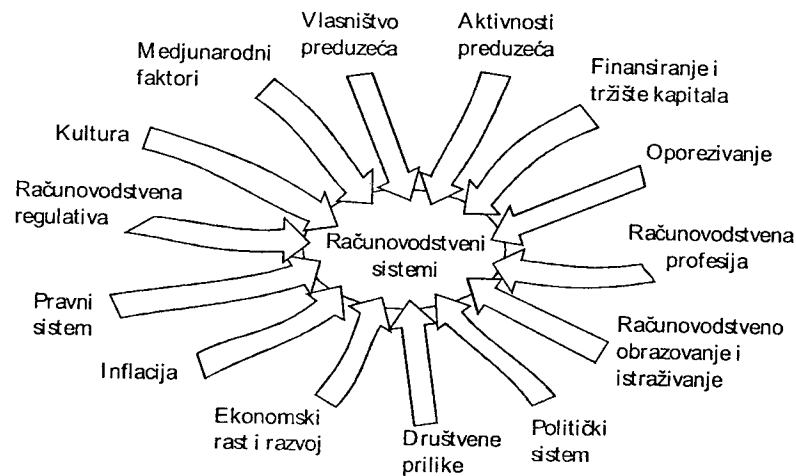
2. Okruženje finansijskog izveštavanja i njegovi elementi

Celina računovodstva se karakteriše neprestanim promenama. One su pretežno rezultat uticaja različitih, po prirodi promenljivih, društvenih, političkih i ekonomskih

¹⁴ Williams, op. cit. chapter 4.14.

faktora koji čine okruženje u kome računovodstvo funkcioniše, tj. ostvaruje svoju svrhu identifikovanja, merenja i komuniciranja informacija korisnih za potrebe odlučivanja. Otuda, verovatno, i potiče sledeća konstatacija: "U velikoj meri, računovodstvo je produkt svog okruženja".¹⁵

Konkretni faktori okruženja, sadržani u jednom od, po našem mišljenju, najpotpunijih modela uticaja okruženja na računovodstvo, jesu: priroda (vrsta) vlasništva preduzeća, poslovne aktivnosti preduzeća, izvori finansiranja i stepen razvoja tržišta kapitala, priroda sistema oporezivanja (poreskog sistema), egzistencija i značaj računovodstvene profesije, stanje računovodstvenog obrazovanja i istraživanja, priroda (vrsta) političkog sistema, društvene prilike, stepen ekonomskog rasta i razvoja, stopa inflacije, priroda pravnog (zakonodavnog) sistema, priroda računovodstvene regulative, kultura (društvene ili nacionalne vrednosti) i međunarodni faktori (faktori harmonizacije međunarodnog računovodstva). Ove dinamične faktore okruženja, čiji se uticaj na računovodstvo razlikuje i između i u okviru pojedinih zemalja tokom vremena, prikazuje slika 2.¹⁶

Slika 2 – Uticaji okruženja na računovodstvo

¹⁵ Lee H. Radebaugh and Sidney J. Gray, *International Accounting and Multinational Enterprises*, Fourth Edition, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1997, p. 46.

¹⁶ Isto, p. 47-48.

Sušтина uticaja različitih faktora okruženja, prikazanih na slici 2, sastoji se u tome što oni "oblikuju, odražavaju i pojačavaju karakteristike računovodstva jedinstvene za svako nacionalno okruženje".¹⁷ Pri tome, pod uticajem okruženja u kome funkcioniše naročito se nalazi eksterno orijentisano područje celine računovodstva – finansijsko izveštavanje (finansijsko računovodstvo i izveštavanje). Naročito, jer "finansijsko računovodstvo podleže kontinuiranom procesu ispitivanja, preispitivanja i promena",¹⁸ pretežno usled promenljivih društvenih, političkih i ekonomskih uslova (faktora) koji konstituišu okruženje njegovog funkcionisanja.

Glavne elemente koje uključuje promenljivo okruženje finansijskog izveštavanja, i odnose između njih, ilustruje slika 3.¹⁹ Ona pokazuje da su za sadržaj finansijskih izveštaja zainteresovane različite grupe korisnika informacija. S obzorom na heterogenost odluka koje donose, postoje različita gledišta između i u okviru pojedinih grupa o informacijama koje treba obelodaniti u finansijskim izveštajima.

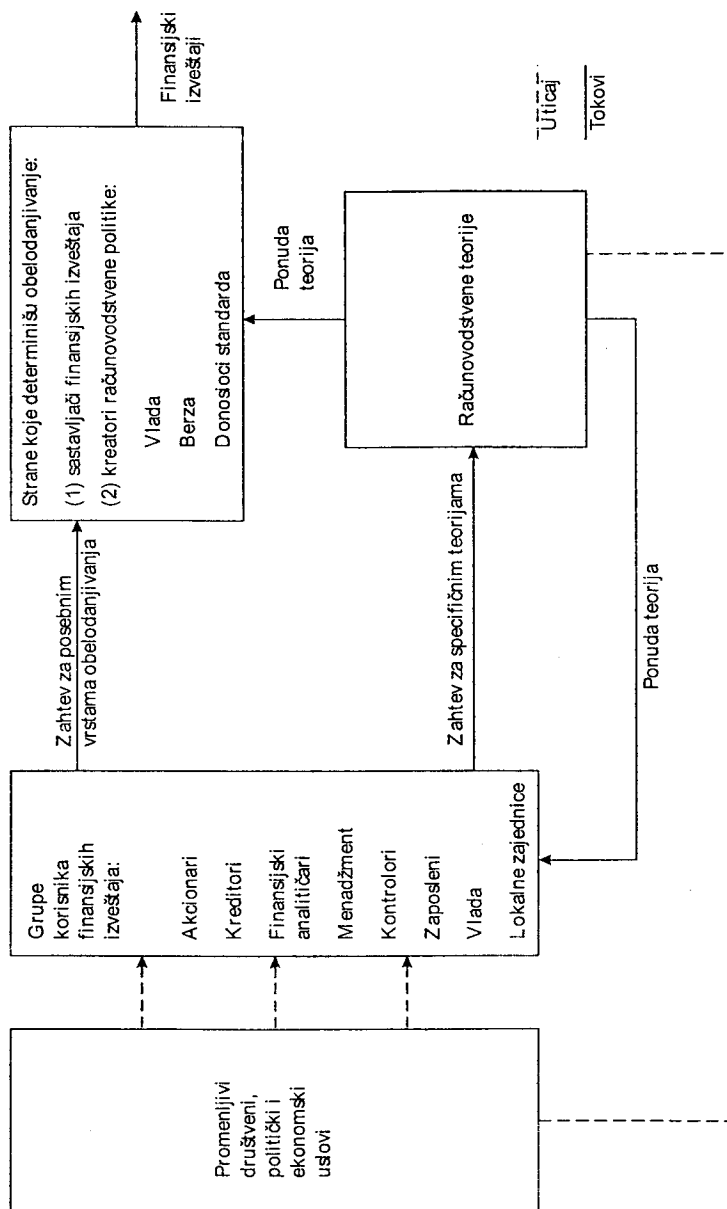
Različiti zahtevi za informacijama usmereni su prema onima koji iste obezbeđuju – isporučiocima informacija. Slika 3 pokazuje da su za obim i metod obelodanjivanja informacija odgovorne sledeće dve grupe: (1) sastavljači finansijskih izveštaja i (2) kreatori računovodstvene politike – regulatori. Među onima koji pripremaju finansijske izveštaje – sastavljačima, primarna odgovornost za finansijsko izveštavanje leži, sasvim prirodno, na menadžmentu preduzeća. U neregulisanoj okruženju finansijskog izveštavanja, menadžment operacionalizuje pomenutu odgovornost tako što izveštaje sastavlja prema zahtevima tržišta i u saglasnosti sa principima i pravilima razvijenim tokom vremena. Međutim, zbog nesposobnosti slobodnog funkcionisanja tržišta da obezbedi optimalno rešavanje problema finansijskog izveštavanja, potencirane prirodnom sklonošću menadžmenta ka bilansnim deliktima – falsifikovanju i zamagljivanju finansijskih izveštaja,²⁰ potreba odgovarajućeg regulisanja kompleksne problematike finansijskog izveštavanja danas nije sporna. Na strani regulatora finansijskog izveštavanja, čiji se regulativni uticaj razlikuje i između i u okviru pojedinih zemalja tokom vremena, javljaju se: vlada, berza i donosioci standarda, tj. profesio-

¹⁷ Isto, p. 62.

¹⁸ Bary Elliott and Jamie Elliott, *Financial Accounting and Reporting*, Prentice Hall International (UK) Ltd, London, 1993, p. XVII.

¹⁹ Brian Underdown and Peter J. Taylor, *Accounting Theory and Policy Making*, Heinemann: London, 1985, p. 7.

²⁰ O tome dovoljno jasno govori empirijski potvrđen stav jednog od komiteta američke Komisije za hartije od vrednosti i berze (Securities and Exchange Commission – SEC) iznet još 1977. godine, koji glasi: "Postoje mnogi primeri poznati članovima komiteta koji dokazuju da su falsifikovanja finansijskih izveštaja i druge zloupotrebe procesa obelodanjivanja tolerisane veoma dugo, bez mogućnosti tržišta da na neki način ostvari dovoljno, pouzdano ili blagovremeno obelodanjivanje". – Isto, p. 9.

Slika 3 - Elementi u okruženju finansijskog izveštavanja

nalne računovodstvene asocijacije. Oni regulišu finansijsko izveštavanje tako što sastavljačima finansijskih izveštaja nameću odgovarajuće zahteve obelodanjivanja. U tom kontekstu, vlade nameću zakonske zahteve koji su u većini razvijenih zemalja sadržani u njihovim zakonima o preduzećima, a u našoj zemlji u posebnom zakonu – Zakonu o računovodstvu. Berze, pak, zahtevaju određeni minimum obelodanjivanja kao uslov dopuštanja da se akcije preduzeća na njima kotiraju. I najzad, profesionalne računovodstvene asocijacije, kao što su, na primer, Odbor za računovodstvene standarde (Accounting Standards Board – ASB) u Velikoj Britaniji, Odbor za standarde finansijskog računovodstva (Financial Accounting Standards Board – FASB) u SAD ili Savez računovođa i revizora kod nas, regulišu finansijsko izveštavanje putem objavljivanja i primenjivanja računovodstvenih standarda.

Između elaboriranih elemenata okruženja finansijskog izveštavanja prisutna je stalna borba mišljenja u pogledu sadržine finansijskih izveštaja. S obzirom na to, sva tri elementa – korisnici informacija, sastavljači i regulatori – koriste računovodstvenu teoriju, i to: korisnici informacija – da podrži njihove razloge za sadržaj obelodanjivanja; sastavljači – u podršci svoga izbora onoga što se obelodanjuje; regulatori – u podršci svoga izbora onoga što se zahteva da bude obelodanjeno.

Inače, računovodstvena teorija se od strane Američke računovodstvene asocijacije definiše kao "set bazičnih koncepata i pretpostavki i povezanih principa koji objašnjavaju i usmeravaju akcije računovođa u identifikovanju, merenju i komuniciranju ekonomskih informacija".²¹ Na bazi analize dosadašnjeg razvoja računovodstvene teorije izveden je sledeći zaključak: "Računovodstvene aktivnosti se obavljaju više stotina godina, ali opšta teorija računovodstva koja ima univerzalnu prihvatljivost još nije razvijena".²² Dakle, umesto jedinstvene, opšteprihvatljive teorije, prisutno je više različitih računovodstvenih teorija, kako je to na slici 3 i predstavljeno, jer "računovodstvena teorija je još u svojoj razvojnoj fazi".²³ Njihova zajednička karakteristika sastoji se u tome što su se pretežno razvijale u kontekstu rešavanja postojećih (tekućih), a ne anticipiranja novih (budućih) problema. Time što se zasnivaju na objašnjenju onoga što jeste, a ne onoga što treba da bude, različite računovodstvene teorije dobijaju karakter pozitivnih, a ne normativnih teorija.

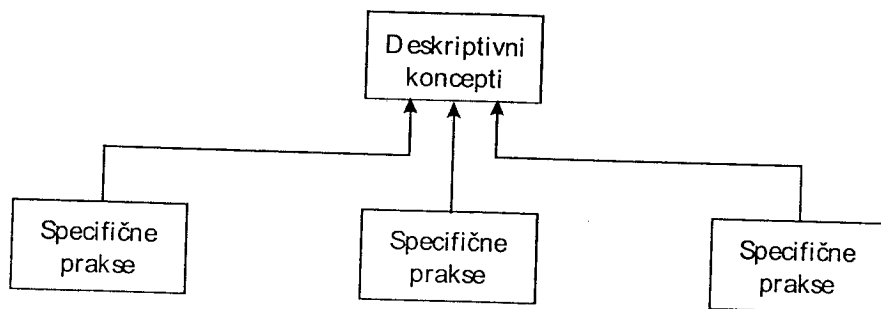
Polazeći od rečenog, jasno je da računovodstveni koncepti (principi i ostala opšta pravila) koji konstituišu takve (pozitivne) teorije, a koji predstavljaju idejnu osnovu finansijskog izveštavanja u većini razvijenih zemalja, imaju karakter deskriptivnih koncepata (descriptive concepts) – koncepata koji obezbeđuju generalne

²¹ Hermanson, Edwards and Maher, op. cit. p. 556.

²² Richard G. Schroeder and Myrtle Clark, Accounting Theory: Text and Readings, Fifth Edition, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1995, p. 25.

²³ Isto, p. 2.

deskripcije postojećih (tekućih) računovodstvenih praksi. Inicijalni korak u njihovom razvoju jeste ispitivanje računovodstvenih praksi u tekućoj upotrebi. Na bazi izvršenog ispitivanja specifičnih tekućih praksi, razvijaju se koncepti koji obezbeđuju opšte deskripcije takvih praksi. S obzirom na to, korišćeni prilaz u procesu razvoja deskriptivnih koncepata se označava kao induktivni ("Bottom Up") prilaz. Njega jasno ilustruje slika 4.²⁴

Slika 4 – Induktivni ("Bottom Up") proces razvoja deskriptivnih računovodstvenih koncepata

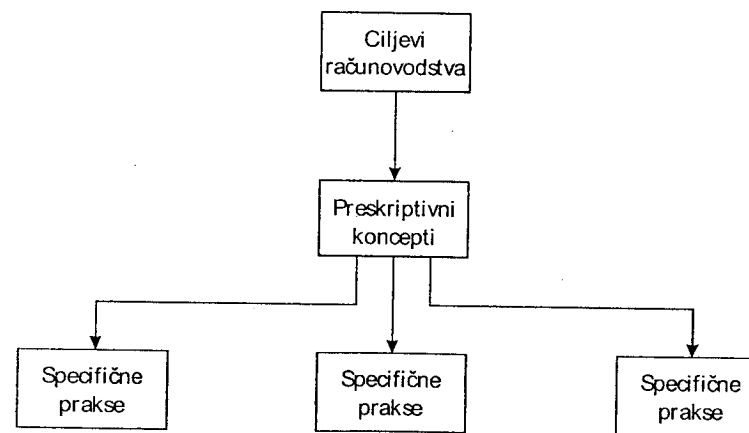
3. Teorijski okvir finansijskog izveštavanja

Već smo istakli da finansijsko izveštavanje (finansijsko računovodstvo i izveštavanje) podleže kontinuiranom procesu ispitivanja, preispitivanja i promena. Nesporno je, svakako, da je taj proces, kao rezultat uticaja promenljivih faktora okruženja, sračunat na poboljšanje kvaliteta, a time i verodostojnosti finansijskog izveštavanja. O neophodnosti permanentnog poboljšavanja finansijskog izveštavanja, koje treba da bude u funkciji što veće uspešnosti sistema slobode preduzetničke aktivnosti, tj. tržišnog privređivanja, dovoljno jasno govori stav jednog od komiteta Američke računovodstvene asocijacije (AAA), iznet još 1971. godine, prema kome "dok je suviše reći da opstanak sistema slobode preduzetničke aktivnosti zavisi od pobolj-

²⁴ Kermit D. Larson and Paul B.W. Miller, Financial Accounting, Fifth Edition, Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1992, p. 874.

šanja u sadašnjim metodama finansijskog izveštavanja, nije suviše reći da on ne može nikada dostići svoj puni potencijal bez njih".²⁵

Međutim, u okviru računovodstvene profesije najrazvijenijih zemalja, a naročito njenog dela odgovornog za stanje i razvoj računovodstvenih principa (standarda), već odavno postoji saglasnost o tome da se zahtevano poboljšanje prakse finansijskog izveštavanja ne može zasnivati samo na konceptima razvijenim na bazi rešavanja postojećih specifičnih problema, tj. idući od problema do problema (problem – by – problem basis) – deskriptivnim konceptima. Naprotiv, umesto deskriptivnih koncepata, koji su zbog procesa njihovog razvoja često međusobno nekonzistentni, osnovu za permanentno poboljšavanje kvaliteta finansijskog izveštavanja treba da čine preskriptivni koncepti (prescriptive concepts) – koncepti koji propisuju računovodstvene prakse koje računovođe treba da slede (buduće prakse). Početni korak u procesu razvoja ovih koncepata odnosi se na formulisanje ciljeva (svrha) računovodstva. Jasno identifikovani ciljevi predstavljaju tada osnovu za razvoj koncepata koji propisuju različite specifične prakse koje računovođe treba da slede u realizaciji istih (prethodno formulisanih ciljeva). S obzirom na to, korišćeni prilaz u procesu razvoja preskriptivnih koncepata se označava kao deduktivni ("Top – Down") prilaz, koji prikazuje slika 5.²⁶

Slika 5 – Deduktivni ("Top – Down") proces razvoja preskriptivnih računovodstvenih koncepata

²⁵ David Solomons, Making Accounting Policy: The Quest for Credibility in Financial Reporting, Oxford University Press, Inc., New York, 1986, p. XII.

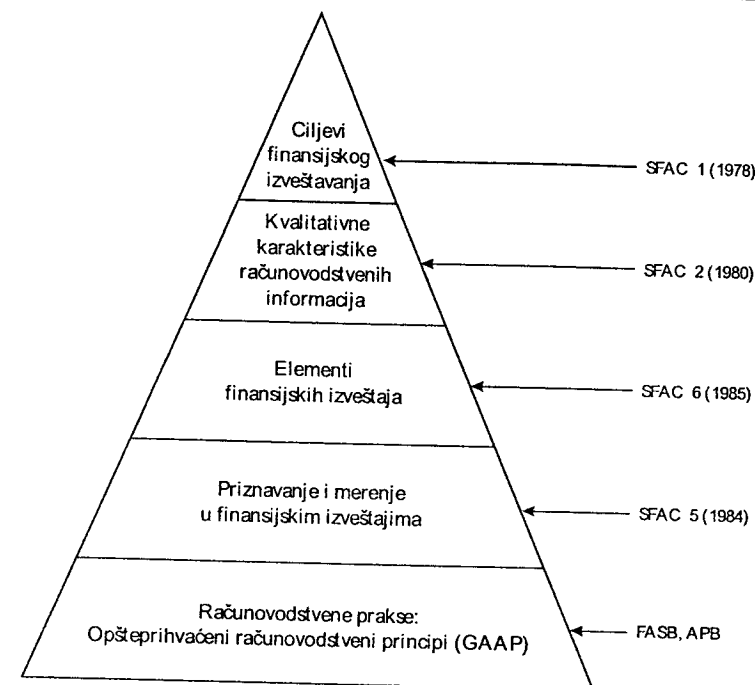
²⁶ Larson and Miller, op. cit. p. 874.

Razvoj preskriptivnih računovodstvenih koncepata (principa i ostalih opštih pravila) treba posmatrati u jednom širem kontekstu – kontekstu razvoja teorijskog okvira finansijskog izveštavanja, koji se najčešće sreće pod nazivom "konceptualni okvir". Ovo zbog toga što koherentno razvijen konceptualni okvir upravo treba da bude u funkciji usmeravanja razvoja računovodstvenih praksi i poboljšanja kvaliteta finansijskog izveštavanja. S obzirom na to, kao i na sve kompleksnije zahteve okruženja u odnosu na praksu finansijskog izveštavanja, "potreba za konceptualnim okvirom je adresovana širom sveta".²⁷ Ona je za računovode predstavljala i još uvek predstavlja veoma izazovan i delikatan zadatak. Kao odgovor na pomenutu potrebu, o kojoj postoji rastuća međunarodna saglasnost, u proteklim godinama razvijeno je više konstrukcija konceptualnog okvira, objavljenih kako od strane profesionalnih računovodstvenih asocijacija tako i pojedinaca.

Najreprezentativnijim među njima smatra se Projekat konceptualnog okvira (Conceptual Framework Project) američkog FASB-a. Ovaj projekat, na kome je FASB radio praktično od svog osnivanja (1973), rezultirao je u seriji od šest Izveštaja o konceptima finansijskog računovodstva (Statements of Financial Accounting Concepts – SFAC), publikovanih u periodu između 1978. i 1985. godine. Svrha serije, navedena u SFAC No. 1, "... je da izloži osnove na kojima će standardi finansijskog računovodstva i izveštavanja biti bazirani. Konkretnije, Izveštaji o konceptima finansijskog računovodstva su namenjeni da utvrde ciljeve i koncepte koje će Odbor za standarde finansijskog računovodstva koristiti u razvijanju standarda finansijskog računovodstva i izveštavanja".²⁸

Hijerarhija na slici 6²⁹ prikazuje FASB-ov okvir i njegova četiri povezana Izveštaja o konceptima (Concept statements) koji se odnose na privredna preduzeća.³⁰

Osnovu ove hijerarhije, kako to pokazuje slika 6, predstavljaju opšteprihvaćeni računovodstveni principi (Generally Accepted Accounting Principles – GAAP). Njih (principe) u SAD zvanično čine standardi doneti od strane FASB-a i njegovog prethodnika – Odbora za računovodstvene principe (Accounting Principles Board – APB).

Slika 6 – FASB-ov Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje

Detalnija razmatranja nekih od izveštaja FASB-ovog okvira su vršena u našim ranijim istraživanjima.³¹ Kako je razmatranje ostalih takode poželjno, a prevazilazi okvire ovog rada, ono će biti predmet jednog od naših narednih istraživanja.

Jedan od narednih zadataka u reformskim aktivnostima vezanim za naš računovodstveni sistem bi, po našem mišljenju, morao da se odnosi na razvijanje teorijskog ili konceptualnog okvira za finansijsko izveštavanje. To bi konkretno trebalo da bude

²⁷ Elliott and Elliott, op. cit. p. 221.

²⁸ Robert E. Hoskin, Financial Accounting: A User Perspective, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1994, p. 7.

²⁹ Paul Danos and Eugene A. Imhoff, Jr, Introduction to Financial Accounting, Second Edition, Richard D. Irwin, Inc., Burr Ridge, Illinois, 1994, p. 774.

³⁰ SFAC 4 je izostavljen jer se odnosi na neprivredne organizacije; SFAC 3 je, pak, zamenjen SFAC-om 6.

³¹ O ciljevima finansijskog izveštavanja privrednih preduzeća (SFAC 1) videti: Dr Radoslav Stefanović, op. cit.; o kvalitativnim karakteristikama računovodstvenih informacija (SFAC 2) videti: Dr Radoslav Stefanović, Finansijsko izveštavanje kao osnova za donošenje odluka – kvalitativni aspekt, Knjigovodstvo, 12/93.

zadatak Saveza računovođa i revizora Jugoslavije (SRRJ), koji je članom 66. Zakona o računovodstvu ovlašćen da donosi računovodstvene standarde.

Neophodni koraci koje bi SRRJ sledio u razvijanju pomenutog okvira bili bi: (1) pažljivo proučavanje okruženja, (2) formulisanje traženih ciljeva, (3) identifikovanje kvalitativnih karakteristika računovodstvenih informacija i (4) definisanje osnovnih elemenata finansijskih izveštaja.³² Na bazi tako utvrđenog okvira, SRRJ vršio bi revidiranje postojećih i donošenje novih računovodstvenih standarda, čija bi primena u praksi finansijskog izveštavanja omogućila ostvarenje prethodno postavljenih ciljeva.

Ovakvim pristupom automatski bi se ostvarilo neophodno uključivanje naše zemlje u sve prisutnije tendencije međunarodne harmonizacije finansijskog izveštavanja, što je bitan uslov za internacionalizaciju poslovanja.

³² Hermanson, Edwards and Maher, op. cit. p. 570.